

80 jaar geleden

De spectaculaire overval op de Schoonhovense Courant

door Max Kerremans

Op 14 april was het 80 geleden dat één van de meest spectaculaire verzetsdaden in het bezette Europa werd gepleegd. In Schoonhoven. Een kleine groep gewapende verzetsmensen drong het kantoor van de Schoonhovense Courant aan de Haven binnen. De mannen eisten dat in de editie van die dag, die in voorbereiding was, artikelen van het verzet zouden worden geplaatst. De verzetsgroep slaagde, maar het was een hachelijke onderneming. De Duitse bezetter was furieus en reageerde hard.

Wat gebeurde er op deze dag? Een Gelderse, communistische verzetsgroep had in de bijna vier jaar die de Duitse bezetting al duurde een reeks grote en kleine aanslagen op zijn naam staan. De groep mannen, onder leiding van CPN-lid Dirk van der Voort, had overvallen gepleegd op distributiekantoren, waar voedselbonnen voor de bevolking werden bewaard. Nederlanders die ondergedoken waren kregen natuurlijk geen bonnen. Onderduikers waren er in de loop van de oorlogsjaren steeds meer. Om deze duizenden van eten te voorzien waren geroofde bonnen nodig. Overvallen op de transporten van deze bonkaarten en op de distributiekantoren waren bittere noodzaak. De leden van de groep, die bekend stond onder de naam 'De arenden van de Gelderse Vallei', maakten ook krantjes, pamfletten, met anti-Duits nieuws, dat deels werd overgenomen uit de illegale krant 'De Waarheid'. Ook de Nederlandse zender in Londen, 'Radio Oranje',

was een bron van nieuws. De verspreiding van hun illegale vlugschriften was levensgevaarlijk.

Concentratiekamp

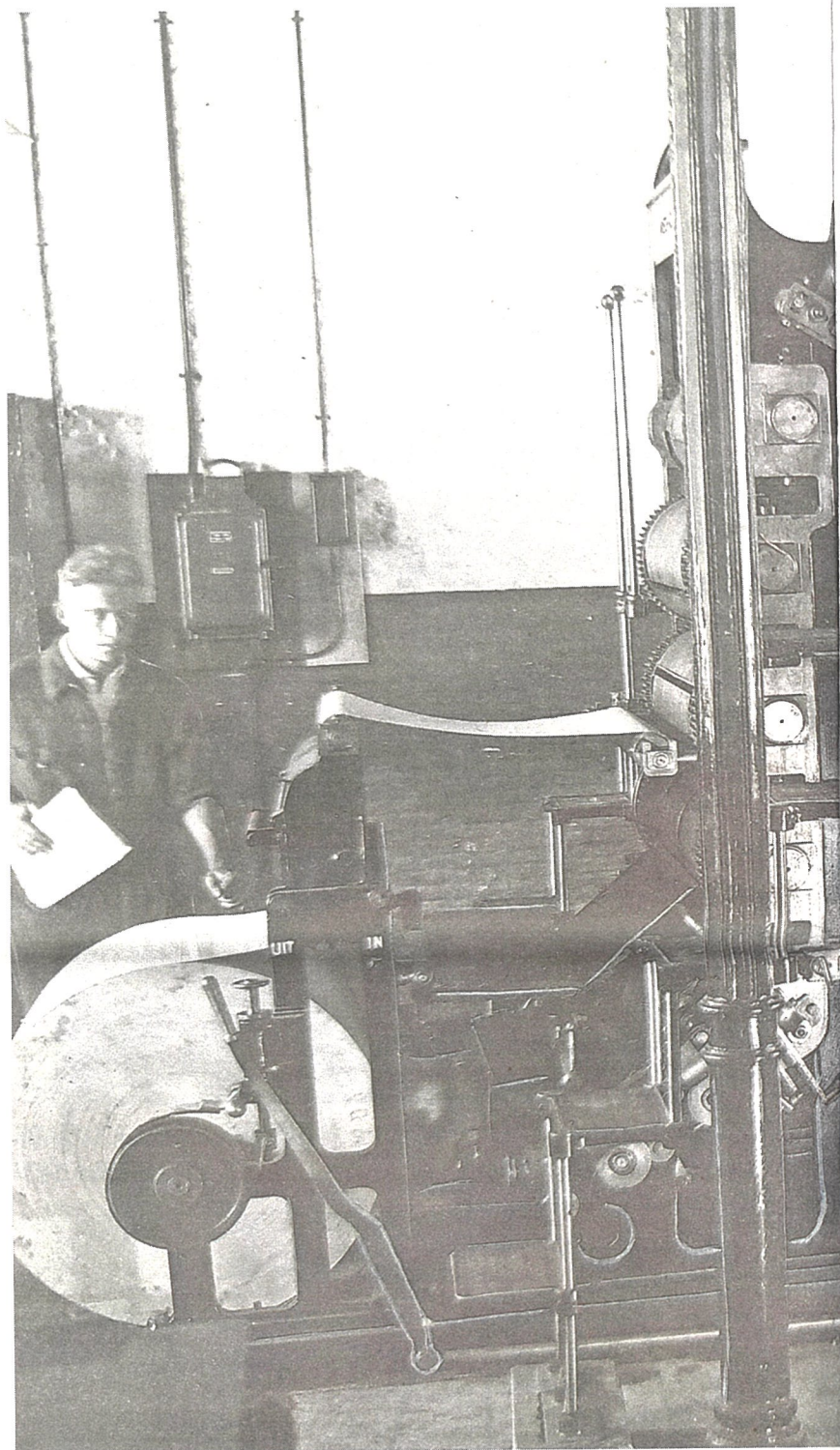
De leider van de groep, Dirk van der Voort, werd opgepakt, gemarteld en in concentratiekamp Vught opgesloten. Met behulp van zijn vrienden wist hij tijdig te ontsnappen, voor dat hem in Duitsland een vermoedelijk dodelijk lot wachtte. De groep zinde op meer. Het plan ontstond om een regionale krant te overvallen, de krant deels te vullen met artikelen van het verzet. Anti-Duitse artikelen, een levensgevaarlijke anti-Duitse 'misdaad'.

Na lang wikken en wegen viel de keuze op de Schoonhovense Courant. Een krant met een grote oplage en een groot verspreidingsgebied. De krant bleef in de oorlog verschijnen, ook al betekende dit dat aan de eisen van de bezetter moest worden voldaan. De moeilijke keuze maakte de directie om de bevolking van de Krimpenerwaard, de Alblasserwaard en de Lopikerwaard van de minimaal noodzakelijke praktische informatie te blijven voorzien.

Kantoor aan de Haven, drukkerij in de straat erachter

In het vierde oorlogsjaar was er in bezet Nederland tekort aan alles. Ook aan papier en inkt. De Schoonhovense Courant kon toen niet groter zijn dan twee pagina, één vel. Het kantoor van de krant was gevestigd op Haven 25, waar de uitgeverij vanaf te begin van de 19e eeuw tot aan de zeventiger jaren van de twintigste eeuw was gevestigd. Daar bevonden zich de administratie en de redactie. De drukkerij was gevestigd in een reeks gebouwen aan de straat achter de Haven, de Lange Weistraat. Maar dit wisten de overvallers niet....

We volgen deels het relaas van Dirk van der Voort in zijn na de oorlog uitgekomen boek 'De Commandant'. De groep was van plan om de Arbeiderspers in Arnhem te overvallen, maar deze operatie werd te gevaarlijk beschouwd. De keuze viel op de drukkerij in Schoonhoven, omdat de oplage van de krant meer dan 12.000 was. Twee dagen voor de overval vertrok de groep van zes mannen uit Veenendaal en fietste naar Culemborg. Daar werd de Lekboot gepakt naar Krimpen aan de Lek. Op een schuiladres werden de artikelen getypt. De artikelen hadden koppen als: 'Waar blijft de invasie?' en 'Landwacht'. Ook werd een artikel gewijd aan de herdenking van de Duitse aanval op Nederland in 1940, getiteld '10 Mei'. Een artikel

Eén van de vele persen van Drukkerij Van Nooten, uitgever van onder meer de Schoonhovense Courant.

werd uit 'De Waarheid' overgenomen 'De dag der vergelding', en gedichten uit het 'Geuzenliedboek'.

Gewapende overval

Op 14 april ging leider Dirk van der Voort met één van zijn kompanen op de fiets naar Schoonhoven. De anderen volgden op korte afstand. De twee stapten gewapend het kantoor van de drukkerij binnen en vroegen de directeur, de heer Willy Kerremans, te spreken. Hij was op zakenreis. Redacteur Tjitten werd uitgelegd waar voor ze kwamen. Er waren allerlei bezwaren, omdat gevreesd werd dat de mannen van de Gestapo, de Duitse geheime politie, waren. De bezetter probeerde vaak op deze manier mensen die met het verzet samenwerkten in de val te lokken.

De verzetsgroep kwam er tot hun schrik achter dat de zetterij en de drukkerij in de Lange Weistraat waren gevestigd. Daar stonden ze; met zes man om twee gebouwen te be-

heersen. Redacteur Tjitten werd gedwongen een deel van de groep naar de drukkerij te brengen. Na deze verkenning werd het personeel in het kantoor verteld dat ze van de Sicherheitsdienst (SD) waren en dat er perscontrole zou worden gehouden. Deze leugen sloot aan bij de vrees van de personeelsleden. De SD deed vaak steekproeven bij drukkerijen waar kranten in het laatste stadium van voorbereiding waren. Terug in de drukkerij vreesden ook de zettters en de drukkers voor een valstrik van de Gestapo. De verzetsstrijders wisten het personeel te overtuigen en legden uit dat als ze naar waarheid zouden verklaren dat ze onder dwang van een vuurwapen hadden moeten meewerken er voor hen risico zou zijn. Toen vertrouwden de technici de zaak en werkten ze graag mee.

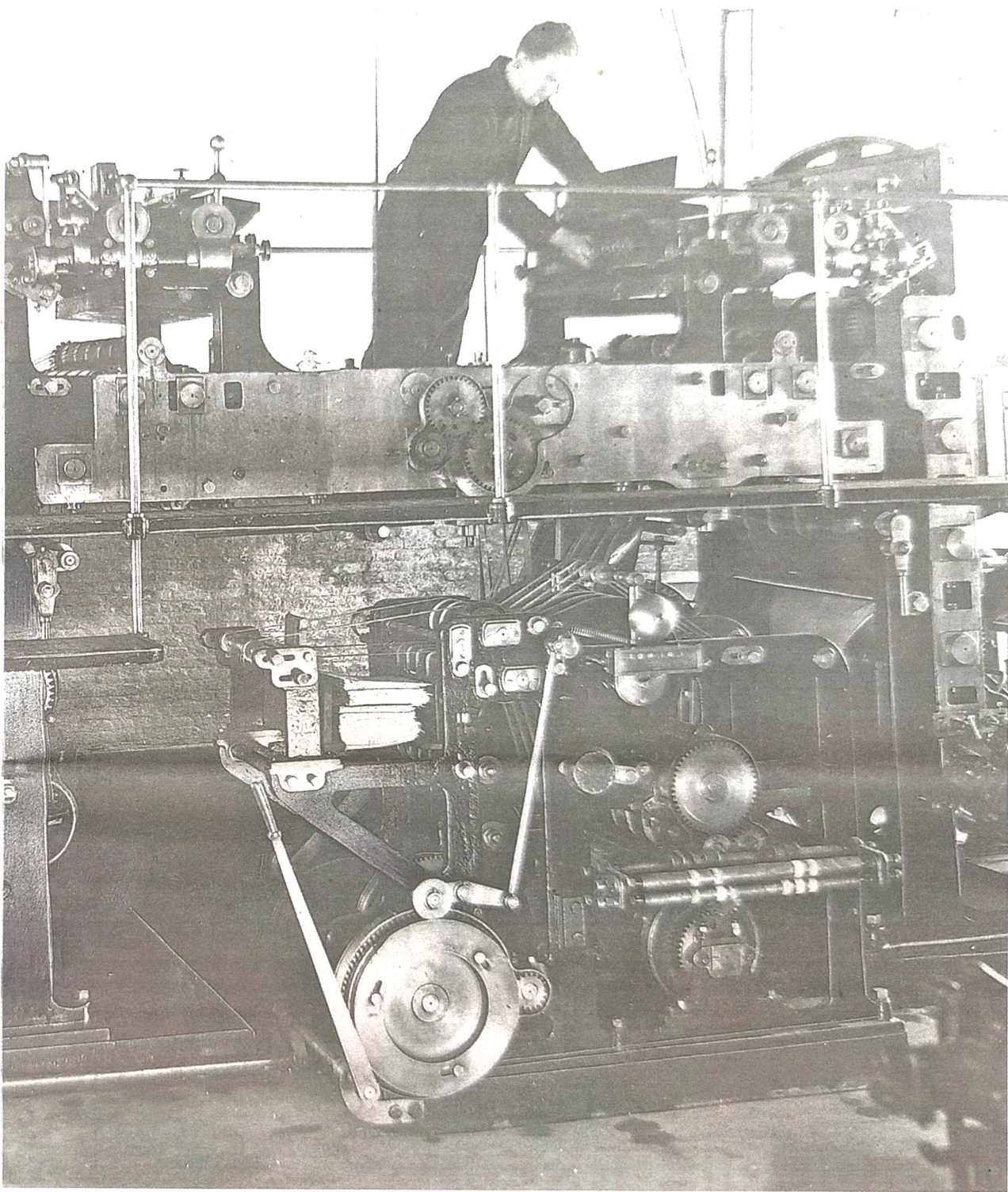
Vrees en spanning

Een probleem bleek tegen etenstijd. Het drukkerijpersoneel was gewend tussen de middag thuis te eten. Ook

Haven 25, Schoonhoven, waar ruim 140 jaar het kantoor van Drukkerij S. & W.N. van Nooten was gevestigd. FOTO: RIJKSDIENST VOOR HET CULTUREEL ERFGOED

onhovensche Courant in de oorlog

Courant.

FOTO: ARCHIEF AUTEUR

hier werd de SD-smoes gebruikt. Sommigen belden naar huis, dat ze niet thuis konden komen omdat er perscontrole van de SD was. Een zetter en één van de verzetsmensen gingen de resterende huizen van het personeel langs om dezelfde boodschap te brengen. Ze kwamen terug met een tas vol brood dat werd verdeeld. De krant was bijna klaar om te drukken, maar de spanning steeg. Al gauw draaide de krantenpers op volle toeren en de tijd drong. Want hoe houd je een dergelijke actie lang genoeg geheim?

De spanning liep verder op: de enige bestelauto van het bedrijf die nog niet door de Duitsers was gevorderd wilde niet starten. De auto had een houtgasgenerator, omdat er geen benzine meer was. Nota bene een NSB-er schoot te hulp, hij had gehoord dat er perscontrole van de SD was en dat er een probleem was. Met zijn hulp werd de bestelauto gestart en konden de duizenden kranten voor de regio worden geladen. De

bezorgers van de krant in Schoonhoven werden met een smoes aan het lijntje gehouden, want zij als eersten de krant zouden bezorgen bij de abonnees dan zouden de Duitsers worden gealarmeerd en was een vlucht van de verzetsstrijders onmogelijk. De groep slaagde er zelfs nog in om de pakketten met kranten voor de postabonnees bij het postkantoor af te leveren.

Represailles

Toen was het de hoogste tijd om de Zilverstad te verlaten, na zes uur twee gebouwen bezet te hebben gehouden en de krant te laten maken zoals zij dit wilden, gingen de vrijheidsstrijders er op de fiets vandoor. Eerst werd het drukkerij personeel nog opgesloten en de telefoonlijnen doorsneden. Met nog duizend kranten in de fietstassen verdween de dappere groep over de Utrechtse dijk, richting Vreeswijk. Het succes van deze overval leidde tot heftige reacties van de Duitsers. Represailles volgden. Een strengere avond-

klok voor heel Schoonhoven werd ingesteld en een vijftal personeelsleden werd gearresteerd.

De twee zoons van de directeur Kerremans werden het langst vastgehouden in een politiecel aan het Haagse Veer in Rotterdam. Net voordat de twee jongemannen naar concentratiekamp Vught zouden worden overgebracht, werden ze vrijgelaten. Hun vader had wekenlang bij de Duitsers gepleit voor de vrijlating van zijn zoons, met het argument dat alles wat er was gebeurd op de 14e april onder dwang van vuurwapens was verricht.

De lezers in de streek smulden van de anti-Duitse artikelen. En op de avond van 14 april 1944 zond Radio Oranje vanuit Engeland het bericht over de succesvolle overval uit.

Auteur Max Kerremans is de kleinzoon van de toenmalige directeur-hoofdredacteur van de Schoonhovensche Courant, Willy Kerremans.

BEKENDMAKING

DE BURGEMEESTER VAN SCHOONHOVEN maakt bekend, dat in verband met den overval op de gebouwen van de Schoonhovensche Courant, door de Sicherheitspolizei is bepaald, dat vanaf 17 April tot en met 17 Mei 1944, het een ieder

VERBODEN IS in de gemeente Schoonhoven tusschen 21 en 4 u. zich buitenshuis op te houden.

(Dit voorschrift geldt ook voor niet-ingezetenen).

Verder moeten de café's te 20 uur gesloten zijn en mag geen muziek of vermakelijkheden gegeven worden. Openbare middelen van vervoer mogen na 21 uur niet rijden.

Overtreding van deze voorschriften wordt zwaar gestraft.

Tenslotte roep ik de medewerking van het publiek in om elke aanwijzing omtrent de daders ter kennis van de politie te brengen.

Ik vertrouw, dat de burgerij zich streng aan de voorschriften zal houden. Dit is in het belang van U allen en van de gemeente.

Schoonhoven, 19 April 1944.

De Burgemeester voornoemd,
NIEUWENHUISEN.

Streng represailles door de Duitse bezetter. De aanplakbiljetten werden in opdracht gedrukt in de drukkerij waar ook de krant van het verzet was gedrukt.

FOTO: ARCHIEF AUTEUR

Dirk van der Voort, de leider van de verzetsgroep die de overval pleegde.

FOTO: 'VELP VOOR ORANJE'